

<https://doi.org/10.26565/2074-8922-2026-86-35>

УДК (UDC): 378.015:355.232

О. МОРОЗОВ¹, доктор технічних наук, професор,
головний науковий співробітник
науково-методичного центру організації та провадження освітньої діяльності,
e-mail: maa-ngu@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1352-1783>

М. МЕДВІДЬ², доктор економічних наук, професор,
заступник начальника інституту з навчально-методичної роботи
e-mail: medvidmm@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4506-8020>

¹ *Національний університет оборони України,
проспект Повітряних Сил, 28, Київ, 03049, Україна*
² *Київський інститут Національної гвардії України,
вулиця Оборони Києва, 7, Київ, 03179, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ СУЧАСНОГО ОФІЦЕРА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті наводяться дослідження умов та факторів, що впливають на формування професійних та особистісних якостей курсантів у вищому військовому навчальному закладі, які б відповідали вимогам до сучасного українського офіцера.

Мета статті – проаналізувати особливості підготовки офіцерів у вищому військовому навчальному закладі та їх вплив на формування соціально-психологічних рис сучасного офіцера Збройних Сил України.

Методи дослідження. Методологічна база дослідження ґрунтується на інтегративному підході, який поєднує психологічні, управлінські та соціально-професійні концепції.

Результати. Дослідженнями доведено, що формування такого офіцера необхідно розпочинати зі з'ясування психологічних особливостей кожного з курсантів як індивідуума зі своїми уявленнями про свої особисті якості. Показано, що дуже важливим є середовище вищого військового навчального закладу, яке треба формувати перш за все як педагогічне середовище. Саме таке середовище забезпечить всебічний розвиток курсанта як професіонала військової справи, особистість, здатну в подальшому вести за собою підлеглих, яка поєднує високу патріотичну свідомість, бойову майстерність та високі морально-вольові якості.

Доводиться, що формування з курсанта, вчорашнього школяра або військовослужбовця, сучасного українського офіцера можливо за умови створення у вищому військовому навчальному закладі таких умов навчання і виховання, які створять умови збалансованої взаємодії адаптації (соціально-психологічної, навчальної, військово-професійної) з одного боку, індивідуалізації – з іншого.

У статті окреслено основні соціальні та психологічні риси, які мають бути притаманні сучасному українському офіцеру. Прийнявши за основу вісім психологічних типів, окреслено актуальні вимоги до професійно-особистісних якостей сучасного офіцера.

Обґрунтовується, що у військово-професійній сфері діяльності рішення командиром повинні прийматися засобами логіки та раціональності. Від офіцера як керівника необхідна чутливість до підлеглих, а також гнучкість для адаптації до умов, що динамічно змінюються, тобто риси, характерні для ірраціоналів та етиків. Доводиться, що сучасний офіцер має відноситися до типу сенсорно-логічних екстравертів. Йому також повинні бути притаманними властивості інтуїтивно-етичного екстраверта. Разом з професійними якостями не менш важливими для сучасного офіцера як особистості є аспекти моральності, моралі, етики відносин. Наголошується, що сучасний офіцер має бути високоморальною, вихованою людиною, а в цій сфері вже діє етико-інтуїтивний інтроверт.

Висновки. Сучасний український офіцер має поєднувати в собі широкий спектр психологічних типів. На формування професійно-особистісних якостей сучасного офіцера необхідно враховувати, що курсант – це особистість з притаманними тільки йому психічними функціями, та умови, що впливають на його адаптацію до специфічних умов військової служби. І це можливо за умови комплексного підходу до розв'язання проблеми створення таких умов навчання та виховання курсантів, їх саморозвитку, що б забезпечувало збалансований перебіг процесів адаптації та індивідуалізації.

© Морозов О., Медвідь М., 2026

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Для найбільш достовірного визначення професійної придатності, особливостей світовідчуття, світосприйняття та формування світогляду кандидата на навчання, а в подальшому курсанта, необхідно проводити їх соціально-психологічний аналіз як на етапі вступу на навчання до ВВНЗ, так і впродовж його становлення як офіцера. Щодо проблеми духовного, морального та етичного виховання слід зауважити, що їхнє вирішення необхідно покласти насамперед на самого курсанта, оскільки самовиховання та самоорганізація є невід'ємною частиною життєдіяльності офіцера як особистості та професіонала.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: сучасний офіцер, соціальні риси, психологічні риси, адаптація, персоналізація, індивідуалізація, соціотип.

Як цитувати: Морозов О., Медвідь М. Особливості формування професійно-особистісних якостей сучасного офіцера Збройних Сил України. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2026. Вип. 86. С. 447-458. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2026-86-35>

In cites: Morozov O., Medvid M. (2026). Features of forming professional and personal traits of a modern officer of the Ukrainian Armed Forces. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (86), 447-458. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2026-86-35> (in Ukrainian)

Постановка проблеми

Для того, щоб сформувавши офіцера Збройних Сил України (далі – ЗС України) – особистість і професіонала, відповідного вимогам XXI століття, необхідно дослідити особливості підготовки курсантів – майбутніх офіцерів, у вищому військовому навчальному закладі (далі – ВВНЗ), розкрити в динаміці функціонування характерні для нього поведінкові, діяльнісні, комунікативні, розумові акти.

Безумовно, сучасний офіцер ЗС України повинен задовольняти всім вимогам з боку держави та суспільства – це високий рівень професійної підготовки, лідерські якості, здатність до прийняття рішень в умовах невизначеності, стресостійкість, моральна стійкість та самоудосконалення.

Формування сучасного офіцера для ЗС України, який відповідає таким вимогам, вимагає зміни парадигми військової освіти, в основі якої повинно бути розуміння природи людини як центру соціальної, культурно-освітньої реальності, кардинальне переосмислення сенсу самої освітньої діяльності майбутнього військового фахівця [6]. Вона повинна ґрунтуватися на гуманістичному розумінні ідеалів освіченості військового фахівця,

способів соціокультурного спадку і адаптації та бути покликаною до життя новими типами взаємовідносин суб'єктів освітнього процесу, а також низкою інших чинників. Сучасна військова освіта повинна бути зорієнтованою не тільки на формування у курсанта відповідних компетентностей, але на ґрунтовне дослідження збалансованості процесів їх адаптації і індивідуалізації, визначення психологічного типу курсанта [23].

Це комплексна проблема, розв'язання якої потребує педагогізації освітнього процесу у ВВНЗ [9]. Весь зміст освіти має бути спрямований на формування нової парадигми професійного мислення офіцера, вираженої в усвідомленні комплексності своїх професійних функцій [12, 24]. Відповідно, педагогізація освітнього середовища ВВНЗ повинна бути провідним чинником формування такого середовища, яке на підставі наукового аналізу джерел, можемо окреслити як самоорганізовану відповідно до цілей виховання систему зовнішніх впливів на майбутніх офіцерів, яка детермінує організаційний порядок, спосіб життя, види діяльності курсанта, оцінку рівня його готовності до професійної діяльності [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питаннями визначення вимог до сучасного українського офіцера, дослідження особливостей та шляхів формування такого офіцера як під час навчання у ВВНЗ, так і

продовж його служби, займаються багато вчених. Останнім часом теоретико-методологічною основою досліджень цієї проблеми є компетентнісна модель підготовки військових фахівців у ВВНЗ [2, 10, 20, 25]. Формування компетентного

військового фахівця є актуальним теоретичним і практичним завданням професійної педагогіки, наукове розв'язання якого потребує дослідження цього процесу, відповідного військовій сфері діяльності. Означена проблема формування фахової компетентності в різних сферах, напрямках і аспектах професійної діяльності досліджується вітчизняними і зарубіжними науковцями (О. Атласова, І.М. Богданова, О. Дубіна, І. Єрмаков, К. Камерон, В. Кричевський, Н.В. Кузьміна, Р. Куїні, З.І. Курлянд, А.К. Маркова, О.І. Мармаза, Л.М. Мітіна, Дж. Равен, Л.М. Романішина, В.І. Свистун, Г. Селевко, І.П. Семикін, П.І. Третьяков, В. Циба, Т.І. Шамова, Л.І. Шевчук, О.О. Юртаєва та ін.), зокрема в різних сферах практичної життєдіяльності військ (Г.М. Артюшин, А.В. Барабанщиков, О.В. Бойко, В.І. Ветров, І.О. Грязнов, М.О. Мацишин, М.І. Науменко, М.І. Нецадим, О.І. Пометун, О.А. Пономаренко, Ю.І. Приходько, В.О. Ройлян, В.І. Свистун, Г. Селевко, Ю.І. Сердюк, С.В. Сінкевич, О.Л. Тракалюк, О.В. Устименко, І.О. Хорєв,

В.П. Чабаненко, В.А. Чернявський, В.В. Ягупов, В.Л. Яковенко та ін.). У дослідженнях науковців процес формування сучасного офіцера у ВВНЗ розглядається як процес формування особистості та професіонала з високим рівнем професійної підготовки, лідерськими якостями, здатністю до прийняття рішень в умовах невизначеності, стресостійкістю, моральною стійкістю та самоудосконаленням [4, 5, 11]. Разом з тим залишається не до кінця дослідженою проблема визначення певних соціотипів особистості офіцера, умов, змісту та спрямованості навчання, що впливають на їх формування [13-15, 17].

Мета статті – проаналізувати особливості підготовки офіцерів у ВВНЗ та їх вплив на формування соціально-психологічних рис сучасного офіцера ЗС України.

Методи дослідження. Методологічна база дослідження ґрунтується на інтегративному підході, який поєднує психологічні, управлінські та соціально-професійні концепції.

Виклад основного матеріалу

Шлях до досягнення високого рівня професійної підготовки, набуття лідерських якостей, здатності приймати відповідальні рішення у складних умовах, стресостійкості, моральної стійкості починається з усвідомленого рішення випускника загальноосвітньої школи або кандидата з числа військовослужбовців ЗС України стати курсантом ВВНЗ. При цьому, вступ до вищого військового навчального закладу передбачає психологічну готовність вступити в самостійне життя, самостійно реалізовувати свої особисті життєві плани, бути суб'єктом життя.

Слід враховувати, що в абітурієнтів, які вступають у ВВНЗ, і перш за все випускників загальноосвітніх шкіл, які входять у віковий період індивідуалізації, виникає непроста ситуація. Вони опиняються в такій соціальній структурі, як ВВНЗ, в якій основою побудови їхньої діяльності, поведінки та взаємовідносин стають загальні, суворо регламентовані правила, що відображають сутнісні особливості функціонування вищого військового навчального закладу. В

результаті виникає протиріччя, іноді навіть кризовий момент переходу до самостійного життя, коли прагнення відстояти, підтвердити, самоствердитися у своєму виборі, здійснити цілепокладання та самореалізуватися стикаються зі специфічною реальністю ВВНЗ.

Тут особливе значення має те, яким чином вирішуватиметься ця суперечність у своїй глибинній сутності з точки зору забезпечення збалансованої взаємодії адаптації (соціально-психологічної, навчальної, військово-професійної) з одного боку, індивідуалізації – з іншого [4, 17]. Акцент у бік адаптивності веде до певної міри втрати індивідуальності та формування індивідуумів за заданою системою – вищим військовим навчальним закладом – моделлю. Домінування індивідуалізації призводить до порушень системних вимог освітньої, військово-професійної діяльності, етики субординаційних відносин, що викликає зворотну реакцію системи у вигляді дисциплінарних впливів.

Результати досліджень

1. Особливості підготовки офіцерів у ВВНЗ. Набуття життєвого досвіду при здійсненні різних видів діяльності (навчально-пізнавальної, військово-професійної), взаємодії з викладачами, командирами, однокурсниками, курсантами старших та молодших курсів сприяє курсанту у формуванні реалістичного уявлення про навколишню дійсність, про себе, свої переваги та недоліки, що він може прийняти, а що ні. Це призводить до зростання відповідальності за процес і результат діяльності на тлі більш глибокого осмислення того, що відбувається як в особистісному плані, так і в зовнішньому, диференційованого, виборчого ставлення до навчальних дисциплін, встановлення міжособистісних відносин. Через залучення до діяльних форм дорослості курсант вперше усвідомлює себе потенційним автором власної біографії, приймає персональну відповідальність за своє майбутнє, уточнює межі своєї самототожності всередині спільного буття з іншими [12, 19].

Слід зазначити значущість навчальної, військово-професійної, спортивної змагальності всередині навчальних груп та між групами, курсами, що сприяє усвідомленню групової приналежності, формуванню товариської взаємодопомоги, психологічної стійкості, зростанню самоповаги, підкріпленої досягнутими результатами.

На результати формування професійно важливих якостей майбутніх офіцерів у ВВНЗ істотно впливає те, наскільки збалансовано протікатимуть процеси адаптації та індивідуалізації, змістовна та динамічна сторони яких залежать від таких факторів:

нерівномірності та гетерохронності розвитку емоційних, пізнавальних, вольових якостей як у внутрішньо особистісному плані, так і міжособистісному, на фоні завершення біологічного дозрівання [16];

неоднорідності соціального статусу, обумовленого соціальним походженням, специфікою змісту умов проживання, освіти, особистісного розвитку та професіоналізації, соціальною роллю до вступу у ВВНЗ;

особливостей духовного, морального, соціального, особистісного, професійного самовизначення;

ціннісного ставлення до ВВНЗ як структури в цілому та в сукупності відносин до освітнього процесу, викладачів, командирів, курсантів;

кола інтересів та спілкування, формування референтних груп (домінанта внутрішньо вузівська чи зовнішня);

індивідуальної траєкторії руху від навчальної до навчально-професійної та далі до військово-професійної діяльності, що відображає реалізацію професійних устремлінь та пов'язаних з нею мотивів, інтересів до пізнання, самостійності у пошуку шляхів вирішення актуальних теоретичних та практичних проблем;

особливостей самоідентифікації у процесах діяльності, а також міжособистісного та групового спілкування, коли взаємини будуються не тільки на рівних засадах, що відповідають єдиним віковим показникам, а і відповідно до статусно-посадового становища, що передбачає вироблення необхідних комунікативних та вольових якостей [18].

Важливо і те, що специфіка організації життєдіяльності курсантів у ВВНЗ така, що задоволення від курсу до курсу потреби у просторовій і соціальній автономії, самовизначенні та самостійності реалізуються не повною мірою. У результаті розширення сфери індивідуалізації утруднено, що може приводити до емоційної незадоволеності, підвищеної дратівливості та конфліктності.

Особливістю освітнього процесу у вищому військовому навчальному закладі є те, що навчання та виховання курсантів здійснюють викладачі та командири, від яких очікують розуміння, емоційного відгуку, доброзичливості, поваги. Крім того, від викладача потрібна професійна компетентність, а від командирів – уміння справедливо розпоряджатися владою.

Для курсантів характерна вибіркковість у встановленні дружніх відносин, що призводить до формування у навчальних групах референтних мікрогруп, які зберігають свій склад незмінним протягом усього часу навчання у ВВНЗ.

Персоналізація як процес

соціального, професійного самовизначення, розвитку духовно-морального самосвідомості, формування світогляду, пов'язана з прагненням зрозуміти і осмислити навколишню дійсність, виникненням здатності до самоаналізу і рефлексії, і, як наслідок, формування особистої ідентичності, індивідуальної самототожності, спадкоємності та єдності, прагнення самоствердитися через зовнішні форми поведінки або демонстрацію характерологічних якостей та властивостей [1, 8]. У процесі самоаналізу відбувається самопізнання та самооцінка – порівняння, зіставлення цілей та завдань із досягнутими результатами, самовідносини та відносин до себе з боку викладачів, командирів, курсантів.

2. Психосоціальні характеристики особистості сучасного українського офіцера. Хто такий сучасний український офіцер? Це професіонал із високим рівнем адаптивності, стійкості до екстремальних умов та практичним мисленням, який поєднує патріотизм, демократичність та ініціативність із морально-психологічною готовністю до прийняття рішень під тиском. Соціально, це лідер нового типу, орієнтований на повагу до підлеглих, професіоналізм та усвідомлену захисну місію.

Щоб визначати цілі та завдання формування сучасного офіцера ЗС України необхідно зазначити основні соціальні та психологічні характеристики особистості такого офіцера з акцентом на організаторських здібностях.

Як основні соціальні характеристики варто визначити такі:

1. Це лідер, що твердо стоїть на ґрунті реальності.

2. Він має високі організаторські здібності, здатний ставити цілі перед собою та іншими, швидко приймати рішення і втілювати їх у життя.

3. Відрізняється цілеспрямованістю, завжди шукає раціональні шляхи та способи досягнення мети.

4. Прагне саморозвитку і самореалізації, має здоровий прагматизм.

5. Висока та стійка працездатність дозволяє не втрачати інтересу під час виконання важкої монотонної роботи.

6. Такий офіцер здатний відмовляти собі у відпочинку та релаксації.

7. У своїй діяльності чітко усвідомлює мету, знає, як її досягти, створює умови, здійснює добір виконавців та координує їх дії таким чином, щоб прогнозований результат був неодмінно досягнутий.

8. Вміє чітко ставити завдання підлеглим, доступно пояснюючи та аргументуючи свої рішення.

9. Завжди готовий прийти на допомогу колегам, підлеглим, оскільки відчуває себе причетним до їхнього життя, цінує спілкування та контакти. У скрутній ситуації на нього можна покластися.

10. Його лідерські якості, практичний розум, енергійність та самовіддачу поважають підлеглі, у спілкуванні з ними він виявляє педантичність та неупередженість.

11. Проникливість і увага до людей дозволяють йому вибирати по відношенню до кожного таку форму спілкування, яка найкраще відповідала б їх індивідуальним особливостям.

12. Виявляє вимогливість до себе та інших у поєднанні з повагою, чуйністю та принциповістю.

13. Вміло поєднує різні методи, форми та засоби виховання.

14. Відносини субординації будує на доброзичливій основі, але залишає за собою право вимагати беззаперечного підпорядкування.

Як основні психологічні характеристики варто визначити такі:

1. Стресостійкий, готовий мобілізуватися у складних умовах, що швидко змінюються.

2. Він повинен мати творчий потенціал і здатність ефективно реалізовувати свої інтелектуальні здібності, мислити креативно, гнучко і неординарно, відчувати творче піднесення, вирішуючи професійні завдання, вміти знаходити нестандартний спосіб їх вирішення, бачити перспективи генерованих ідей і розв'язуваних завдань.

3. Такий офіцер має дивергентне мислення, здібності до логічного аналізу. Найкраще застосування його інтелект знаходить у сфері аналізу та вироблення оптимальних рішень. Він може здійснювати теоретичні розробки у інноваційних галузях.

4. Відрізняється високою швидкістю

мислення, гарною пам'яттю, умінням узагальнювати інформацію, що надходить із різних джерел, зіставляти факти, прораховувати різні ситуації, поведінку людей, визначати форми та способи діяльності, які найкраще забезпечують вирішення проблемних ситуацій.

5. У досягненні мети виявляє гнучкість, завзятість, високий темп.

6. Свою діяльність будує на основі логіки, швидко і чітко відокремлюючи головне від другорядного, складаючи детальний план, пам'ятаючи весь проект та його окремі напрями, постійно аналізуючи та коригуючи в міру необхідності.

7. Вміє бачити життя реальним, з усіма недоліками та проблемами, здатний мобілізуватися для вирішення цих проблем.

8. Правильно сприймає та враховує критику і, відповідно, перебудовує свою діяльність.

9. Тонко відчуває душевний стан своїх підлеглих і помічає незначні зміни в їх поведінці, швидко і правильно вживає коректувальних заходів.

10. Його активність і наполегливість зростають зі збільшенням перешкод на шляху до мети.

Сьогодні в суспільстві та Збройних Силах України є розуміння необхідності духовного розвитку армії, відновлення існуючих цінностей, норм, традицій та ідеалів. Це зумовлено необхідністю зміцнення духовних та моральних засад ЗС України. Тому сучасний український офіцер – це також і духовно орієнтована особистість, яка усвідомлює себе, свою природу духу, здатна до розвитку, активно сприймає процеси оновлення, що представляє та реалізує можливості самовдосконалення.

Український офіцер – це високоморальний, вихований і гідний громадянин України, який глибоко розуміє причетність до захисту Вітчизни, усвідомлює особисту відповідальність за захист суверенітету своєї країни, що постійно виховує в собі дисциплінованість, рішучість, витримку та самовладання, фізичну витривалість та моральну стійкість.

3. Соціотипи особистості офіцера.
Формування професійно-особистісних якостей сучасного офіцера ЗС України повинно ґрунтуватися на поєднанні високої патріотичної свідомості, бойової

майстерності та морально-вольових рис. Ключовими є готовність до самопожертви, стресостійкість, організаторські здібності та здатність ефективно діяти в умовах ризику, що повинно реалізовувати через компетентнісний підхід у військовій освіті.

Приймаючи за основу вісім психологічних типів [22], які дозволяють класифікувати стійкі, можливо вроджені відмінності в поведінці, здібностях, схильностях, особливостях людей, окреслимо актуальні вимоги до професійно-особистісних якостей сучасного офіцера ЗС України.

У військово-професійній сфері діяльності рішення командиром повинні прийматися засобами логіки та раціональності. Разом з тим, щоб ці рішення були ефективними, необхідна чутливість до підлеглих, які ці рішення реалізовуватимуть, а також гнучкість для адаптації до умов, що динамічно змінюються, тобто риси, характерні для ірраціоналів та етиків.

Таким чином, можна стверджувати, що сучасний офіцер може відноситися до типу сенсорно-логічних екстравертів, що дозволяє вирішувати завдання, пов'язані з плануванням та втіленням їх у реальність. З іншого боку, оскільки діяльність офіцера нерозривно пов'язані з управлінням підлеглими, необхідні якості, властиві інтуїтивно-етичним екстравертам, які є природженими психологами, консультантами і посередниками, здатні переконувати і мотивувати. Представники цього типу найрухливіші, вони мислять нетривіально, незвично і часом виявляють у співрозмовника не відомі йому переваги і таланти. Інтуїція у поєднанні з етикою проявляється в дорогоцінному почутті такту. Ці якості потрібні командирам усіх рівнів.

Слід зауважити, що офіцера не можна назвати спеціалістом військової справи, якщо він не передбачає результату бою. Із завданням таких масштабів може впоратися лише інтуїтивно-логічний інтроверт. Він має властивості тактика. Потужна інтуїція разом із логікою дає представникам цього мудрість і знання життєвих законів. Результат бою ґрунтується на основі обраної тактики. Правильно підібрана тактика може врятувати життя десяткам та сотням його підлеглих, непродумане

рішення може спричинити повну поразку. Тут важливо звертати увагу на «дрібниці», які, на перший погляд, можуть здатися несуттєвими, але саме вони визначатимуть результат.

Отже, з професійними якостями офіцера ми визначилися, але для характеристики особистості в ієрархії пріоритетів на перших місцях стоять аспекти моральності, моралі, етики відносин як базових функцій особистості [7, 21]. Для офіцера важливо бути високоморальною, вихованою людиною, і в цій сфері вже діє етико-інтуїтивний інтроверт як найяскравіший представник культурного класу, який пропагує духовно-патріотичні ідеї та споглядає світ прекрасного.

Отже, особистість сучасного українського офіцера має поєднувати в собі широкий спектр типів. Ми поклали в основу класифікації типологію, що базується на двох установках: екстраверсія та інтроверсія, а також чотирьох властивостях та процесах: відчуття,

Висновки та перспективи подальших досліджень

На формування професійно-особистісних якостей сучасного офіцера впливають багато чинників, але перш за все треба враховувати, що курсант – це особистість з притаманними тільки йому психічними функціями, та умови, що впливають на його адаптацію до специфічних умов військової служби. І це можливо за умови комплексного підходу до розв'язання проблеми створення таких умов навчання та виховання курсантів, їх саморозвитку, які б забезпечували збалансоване протікання процесів адаптації та індивідуалізації.

Для найбільш достовірного визначення професійної придатності, особливостей світовідчуття, світосприйняття та формування світогляду

мислення, почуття, інтуїція. У кожної людини є всі чотири психічні функції. Однак ці функції розвиваються не однаковою мірою. Зазвичай одна функція домінує, даючи людині реальні засоби задля досягнення соціального успіху. Інші функції неминуче відстають від неї, що не є патологією, а їх меншою мірою розвиненість проявляється лише в порівнянні з домінуючою. І це треба враховувати при формуванні сучасного українського офіцера. Кожний курсант як майбутній офіцер при вступі на навчання у ВВНЗ є особистістю з притаманними тільки йому психічними функціями. Ці функції в кожного з них розвинені по-різному. Тому не може бути єдиного «лекала» у формуванні сучасного офіцера. Ми розглянули дещо спрощений випадок, розглядаючи збалансований розвиток усіх процесів, що практично навряд чи можливо. У цьому полягає парадоксальність появи людини (формування особистості) з рисами, близькими до ідеальних.

кандидата на навчання, а в подальшому курсанта, необхідно проводити їх соціально-психологічний аналіз як на етапі вступу на навчання до ВВНЗ, так і впродовж його становлення як офіцера. Щодо проблеми духовного, морального та етичного виховання слід зауважити, що їхнє вирішення необхідно покласти, насамперед, на самого курсанта, оскільки самовиховання та самоорганізація є невід'ємною частиною життєдіяльності офіцера як особистості та професіонала.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на визначення умов та особливостей формування професійно-особистісних якостей сучасного офіцера при незбалансованому розвитку їх психічних функцій.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувались етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Внесок авторів: всі автори зробили однаковий внесок у цю роботу.

В роботі не використано ресурс штучного інтелекту.

Список використаної літератури

1. Бекчив, М. П., Асеева, Ю. О. Теоретико-методологічні основи професійного самовизначення. *Ментальне здоров'я*. 2024. № 3. С. 26-30. <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2024-3-5>
2. Беньковська, Н. Б. Ретроспективний аналіз поняття «професійна компетентність військовослужбовців Збройних Сил України». *Педагогічні науки : теорія та практика*. 2022. № 1. С. 100-107. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-1-15>
3. Бойко, О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О.О.Євенюк, 2020. 667 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf
4. Бойко, О. В. Теоретичні та методичні основи формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2021. 826 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0521U101100/#>
5. Бондаренко, О. В. Особливості формування офіцера Збройних Сил України – національного патріота в системі військової освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 12 (14). С. 232-240. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12\(14\)-232-240](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12(14)-232-240)
6. Васильєв, О., Заболотний, О., Зельницький, А., Олефірук, В., Шабатіна, Н. Модернізація системи військової освіти України та формування загального обрису офіцера майбутнього: реалії і перспективи. *Військова освіта*. 2019. № 1(39). С. 70–81. <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2019-1/70-81>
7. Вергун, Д. Специфіка моральних та етичних аспектів професії військовослужбовця в сучасному українському суспільстві. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2024. Том 27(6). С. 126-132. <https://doi.org/10.15421/1724120>
8. Волошенко, М. Етапи професійного саморозвитку особистості. *Social Work and Education*. 2023. Том 10, № 3. С. 336-347. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.3.7>
9. Гурковський, В., Романенко, Є., Недбалек, К., Семененко, Л., Дужий, Р., Семененко, А. Військова педагогіка та психологія в умовах російсько-української війни: проблеми, рішення і перспективи розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Military Science»*. 2025. № 3(3). С. 66-82. <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.3.5>
10. Діденко, О., Желавський, О., Сніца, Т. Компетентнісний підхід у підготовці офіцерських кадрів сил сектору безпеки і оборони України: принципи та особливості застосування. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2024. Том 38, № 3. С. 59–76. <https://doi.org/10.32453/jn23jd11>
11. Діденко, О., Козубцов, І. Професійні вимоги до офіцерського складу сил сектору безпеки та оборони. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія Педагогічні науки*. 2022. Том 30, № 3. С. 180-197. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v30i3.1165>
12. Льченко, О. Формування військово-професійної компетентності та військово-професійної культури майбутніх офіцерів як проблема наук про освіту. *Педагогічні науки*. 2023. № 82. С. 62-66. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.82.295099>
13. Капінус, О. Офіцер Збройних Сил України як суб'єкт специфічної військово-професійної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип 23, Том 2. С. 112-118. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/23.166295>
14. Коваленко, О. Психологічні детермінанти управлінської компетентності офіцерів оперативного рівня. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 2(78). С. 551–559. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-78-551-559>
15. Ковальчук, О. П. Психологічні особливості військового лідерства у професійній практиці офіцера. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. № 6(64). С. 65-70. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-64-6-65-70>
16. Кохун, О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія. К.: Міленіум, 2004. 265 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1513/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BD_%D0

- [%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80_04.pdf](#)
17. Колосович, О. С. Психологія взаємодії у військово-професійному середовищі : монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 232 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2359/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.%202018.pdf>
  18. Мішкулинець, О. О., Кузнецова, О. А., Власенко, Ю. К. Аналіз процесів самоідентифікації, становлення особистості у різні вікові періоди і взаємозв'язку з самосвідомістю. *Наукові перспективи*. 2023. №9(39). С. 613-625. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9\(39\)-613-625](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-613-625)
  19. Розвиток суб'єктної активності дорослих у віртуальному просторі: монографія / М. Л. Смільсон, П. П. Дітюк, І. Г. Коваленко-Кобилянська, Д. С. Мещеряков, М. М. Назар [та ін.]; за ред. М. Л. Смільсон. К. : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 180 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712119/1/Rozvytok_subyektnoyi_akyvnyosti_doroslyh_u_virtualnomu_prostori.pdf
  20. Тарасюк, Ю. Компетентнісний підхід в освітньому процесі військових закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 53, Т. 2. С. 311-316. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-46>
  21. Чекаль, Л. А. Морально-етичні аспекти діяльності військовослужбовців під час війни. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2023. Vol. 14(4). Р. 212-217. [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(4\).2023.212-217](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(4).2023.212-217)
  22. Юнг, К. Г. Психологічні типи. Київ : Центр навчальної літератури, 2024. 680 с.
  23. Ягупов, В. В. Військова психологія : методологія, теорія та практика : підруч. Київ : Psyhobook, 2023. 517 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/6215>
  24. Ягупов, В. В. Професійна суб'єктність, суб'єкт військово-професійної діяльності як інтегральний результат професійної підготовки офіцерів. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах ціложиттєвого навчання* : монографія. Житомир, 2016. С. 223–233. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/705111/1/%D1%81%D1%83%D0%B1%D1%8A%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BE%D1%84%D0%B8%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%B0.pdf
  25. Язловецька, О. В. Компетентнісний підхід як основа реформування освітнього процесу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. №206. С. 247-253. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-247-253>

Стаття надійшла до редакції 26.02.2026

Стаття рекомендована до друку 14.04.2026

Опубліковано 31.05.2026

O. MOROZOV¹, DSc (Technical Sciences), Prof.,
Chief Researcher of the Scientific and Methodological Center Organization and Implementation of
Educational Activities

e-mail: maa-ngu@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1352-1783>

M. MEDVID², DSc (Economic Sciences), Prof.,
e-mail: medvidmm@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4506-8020>

Deputy Head of the Institute for Educational and Methodological Work

¹ *National University of Defense of Ukraine,*

Air Force Avenue, 28, Kyiv, 03049

² *Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine,*

Defense Kyiv Street, 7, Kyiv, 03179

FEATURES OF FORMING PROFESSIONAL AND PERSONAL TRAITS OF A MODERN OFFICER OF THE UKRAINIAN ARMED FORCES

The article presents research on the conditions and factors that influence the formation of professional and personal qualities of cadets in a higher military educational institution that would meet the requirements for a modern Ukrainian officer.

The **purpose** of the article is to analyze the features of training officers in a higher military educational institution and their impact on the formation of socio-psychological traits of a modern officer of the Armed Forces of Ukraine.

Research methods. The methodological basis of the study is based on an integrative approach that combines psychological, managerial and socio-professional concepts.

Results. The research proves that the formation of such an officer must begin with clarifying the psychological characteristics of each cadet as an individual with their ideas about their personal qualities. It is shown that the environment of a higher military educational institution is very important, which must be formed primarily as a pedagogical environment. It is such an environment that will ensure the comprehensive development of the cadet as a professional in military affairs, a personality capable of leading subordinates in the future, who combines high patriotic consciousness, combat skill and high moral and volitional qualities.

It is proved that the formation of a modern Ukrainian officer from a cadet, yesterday's schoolboy or military serviceman, is possible provided that such conditions of training and upbringing are created in a higher military educational institution that will create conditions for a balanced interaction of adaptation (social-psychological, educational, military-professional) on the one hand, and individualization on the other.

The article outlines the main social and psychological features that should be inherent in a modern Ukrainian officer. Taking eight psychological types as a basis, the current requirements for the professional and personal qualities of a modern officer are outlined.

It is substantiated that in the military-professional sphere of activity, decisions by the commander should be made by means of logic and rationality. An officer as a leader requires sensitivity to subordinates, as well as flexibility to adapt to dynamically changing conditions, i.e., traits characteristic of irrationals and ethicists. It is stated that a modern officer should belong to the type of sensory-logical extroverts. He should also have the properties of an intuitive-ethical extrovert. Along with professional qualities, aspects of morality, morality, and ethics of relationships are no less important for a modern officer as a person. It is emphasized that a modern officer should be a highly moral, educated person, and an ethical-intuitive introvert is already operating in this area.

Conclusions. A modern Ukrainian officer should combine a wide range of psychological types. In order to form the professional and personal qualities of a modern officer, it is necessary to take into account that a cadet is a person with mental functions inherent only to him, and the conditions that influence his adaptation to the specific conditions of military service. And this is possible provided that there is a comprehensive approach to solving the problem of creating such conditions for the training and upbringing of cadets, their self-development, which would ensure a balanced course of the processes of adaptation and individualization.

For the most reliable determination of professional suitability, peculiarities of the worldview, worldview and formation of the worldview of a candidate for training, and subsequently a cadet, it is necessary to conduct their socio-psychological analysis both at the stage of admission to the military educational institution and during his formation as an officer. Regarding the problem of spiritual, moral and ethical education, it should be noted that their solution must be entrusted, first of all, to the cadet himself, since self-education and self-organization are an integral part of the life of an officer as an individual and a professional.

KEY WORDS: *modern officer, social traits, psychological traits, adaptation, personalization, individualization, sociotype.*

Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript. Furthermore, the authors have fully adhered to ethical standards, including plagiarism, data falsification, and duplicate publication.

Author contributions: all authors contributed equally to this work.

The work does not use artificial intelligence resources.

References

1. Bekchyv, M. P., Asieieva, Yu. O. (2024). Theoretical and methodological basis of professional self-determination. *Mental Health*, (3), 26-30. <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2024-3-5> (in Ukrainian).
2. Benkovska, N. B. (2022). Retrospective analysis of the concept “Professional competence of servicemen of armed forces of Ukraine”. *Pedagogical sciences: theory and practice*, (1), 100-107. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-1-15> (in Ukrainian).
3. Boyko, O. V. (2020). Theory and methodology of forming leadership competence of officers of the Armed Forces of Ukraine: monograph. Zhytomyr: Publishing house O. O. Evenok. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf (in Ukrainian).
4. Boiko, O. V. (2021). Theoretical and methodological foundations of the formation of leadership competence of future officers of the Armed Forces of Ukraine in the process of professional training: dissertation ... doctor of pedagogical sciences: 13.00.04. Kyiv. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0521U101100/#> (in Ukrainian).
5. Bondarenko, O. V. (2022). Peculiarities of the formation of an officer of the armed forces of Ukraine – a national patriot in the system of military education. *Scientific innovations and advanced technologies*, 12(14), 232-240. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12\(14\)-232-240](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12(14)-232-240) (in Ukrainian).
6. Vasyliiev, O., Zabolotnyi, O., Zelnytskyi, A., Oliferuk, V., Shabatina, N. (2019). Modernization of military education system of Ukraine and formation of officer of the future image: realities and perspectives. *Military education*, (1), 70–81. <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2019-1/70-81> (in Ukrainian).
7. Verhun, D. (2024). The Specifics of Moral and Ethical Aspects of the Military Profession in Contemporary Ukrainian Society. *Scientific and Theoretical Almanac Grani*, 27(6), 126-132. <https://doi.org/10.15421/1724120> (in Ukrainian).
8. Voloshenko, M. (2023). Professional self-development of a person as the evolution of his subject potential. *Social Work and Education*, 10(3), 336–347. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.3.7> (in Ukrainian).
9. Hurkovskiy, V., Romanenko, Y., Nedbalek, K., Semenenko, L., Duzhyi, R., Semenenko, A. (2025). Military Pedagogy and Psychology under the Conditions of the Russian-Ukrainian War: Problems, Solutions and Prospects for Development. *International Scientific Journal «Military Science»*, 3(3), 66-82. <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.3.5> (in Ukrainian).
10. Didenko, O., Zhelavskiy, O., Snitsa, T. (2024). Competency-based approach in the training of officers in the security and defense sector of Ukraine: principles and features of application. *Collection of Scientific Works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*, 38(3), 59-76. <https://doi.org/10.32453/jn23jd11> (in Ukrainian).
11. Didenko, O., Kozubtsov, I. (2022). Professional requirements for officers in the security and defense sector. *Collection of Scientific Works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*, 30(3), 180-197. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v30i3.1165> (in Ukrainian).
12. Ilchenko, O. (2023). Formation of military-professional competence and military-professional culture of future officers as a problem of education sciences. *Pedagogical Sciences*, (82), 62–66. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.82.295099> (in Ukrainian).
13. Kapinus, O. (2019). Officer of the armed forces of Ukraine as a subject special military and professional activities. *Current Issues of the Humanities*, 23(2), 112-118. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/23.166295> (in Ukrainian).

14. Kovalenko, O. (2025). Psychological determinants of managerial competence of operational level officers. *Science Notes of KROK University*, (2(78), 551–559. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-78-551-559> (in Ukrainian).
15. Kovalchuk, O. (2022). Psychological features of military leadership in officer's professional practice. *Bulletin of National Defense University of Ukraine*, 6(64), 65–70. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-64-6-65-70> (in Ukrainian).
16. Kokun, O. M. (2004). Optimization of human adaptive capabilities: psychophysiological aspect of activity support: monograph. Kyiv: Millennium. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1513/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BD_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80_04.pdf (in Ukrainian).
17. Kolosovych, O. S. (2018). Psychology of interaction in the military-professional environment: monograph. Lviv: Lviv State University of Military and Defense Affairs. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2359/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.%202018.pdf> (in Ukrainian).
18. Mishkulynets, O. O., Kuznetsova, O. A., Vlasenko, Yu. K. (2023). Analysis of the processes of self-identification, personality formation in different age periods and the relationship with self-awareness. *Scientific perspectives*, 9(39), 613-625. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9\(39\)-613-625](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-613-625) (in Ukrainian).
19. Smulson, M. L. (ed.). (2018). Development of subjective activity of adults in virtual space: monograph. Kyiv: Institute of Psychology named after G. S. Kostyuk, National Academy of Sciences of Ukraine. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712119/1/Rozvytok_subyektivnoi_aktivnosti_doroslyh_u_virtualn_omu_prostori.pdf (in Ukrainian).
20. Tarasiuk, Yu. (2022). Competence approach in the educational process of military institutions of higher education. *Current Issues of the Humanities*, 53(2), 311-316. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-46> (in Ukrainian).
21. Chekal, L. A. (2023). Moral and ethical aspects of the activities of military personnel during the war. *Humanitarian studios: pedagogics, psychology, philosophy*, 14(4), 212-217. [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(4\).2023.212-217](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(4).2023.212-217) (in Ukrainian).
22. Jung, K. G. (2024). Psychological Types. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian).
23. Yahupov, V. V. (2023). Military psychology: methodology, theory and practice: textbook. Kyiv: Psychobook. <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/6215> (in Ukrainian).
24. Yahupov, V. V. (2016). Professional autonomy or actor of military professional activity as a result of officers' professional training. Theory and practice of professional mastery in the context of lifelong learning: monograph. Zhytomyr. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/705111/1/%D1%81%D1%83%D0%B1%D1%8A%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BE%D1%84%D0%B8%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%B0.pdf (in Ukrainian).
25. Iazlovetska, O. V. (2022). Competence approach as a basis for reforming the educational process. *Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences*, (206), 247-253. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-247-253> (in Ukrainian).

The article was received by the editors 26.02.2026

The article is recommended for printing 14.04.2026

Published 31.05.2026